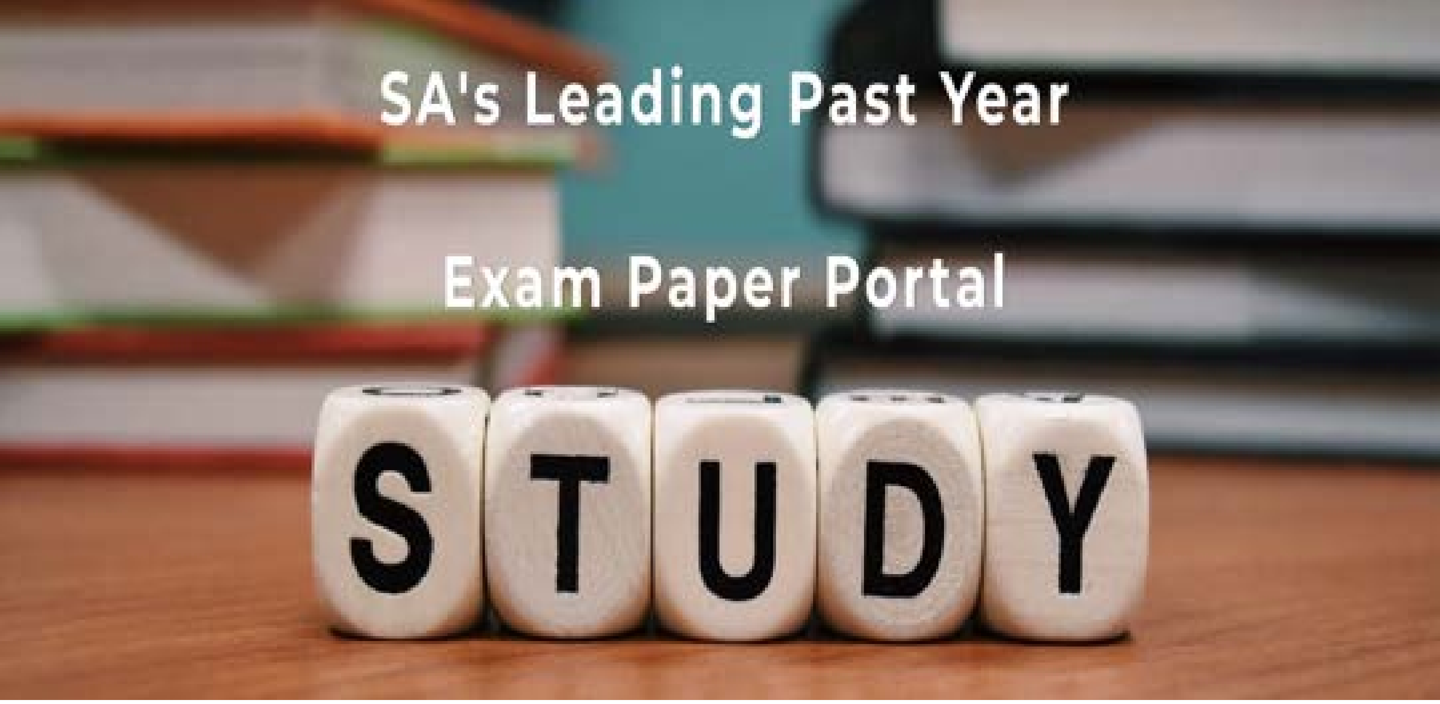

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies ☺

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

REKENINGKUNDE

NOVEMBER 2013

PUNTE: 300

TYD: 3 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 24 bladsye en 'n 18 bladsy-antwoordeboek.

Kopiereg voorbehou

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies sorgvuldig deur en volg dit noukeurig.

1. Beantwoord AL die vrae.
2. 'n Spesiale ANTWOORDEBOEK word verskaf om ALLE vrae in te beantwoord.
3. Toon bewerkings om deelpunte te verdien.
4. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
5. Jy mag 'n donker potlood of blou/swart ink gebruik om die vrae te beantwoord.
6. Bereken tot EEN desimale plek.

7. Gebruik die inligting in die tabel hieronder as 'n gids wanneer jy die vraestel beantwoord. Probeer om NIE daarvan af te wyk NIE.

VRAAG 1: 35 punte; 20 minute	
Onderwerp van die vraag:	**Leeruitkomste gedek:**
Begrippe, maatskappytransaksies en debiteureversoening	LU1 **Finansiële rekeningkunde** AS1 Begrippe AS2 Grootboekrekeninge AS3 Rekeningkundige vergelyking AS4 Interpreteer versoenings

VRAAG 2: 35 punte; 20 minute	
Onderwerp van die vraag:	**Leeruitkomste gedek:**
Vervaardiging	LU2 **Bestuursrekeningkunde** AS2 Produksiekostestaat AS2 Eenheidskoste en gelykbreekpunt LU3 **Bestuur van hulpbronne** AS6 Interne beheer en oudit

VRAAG 3: 75 punte; 45 minute	
Onderwerp van die vraag:	**Leeruitkomste gedek:**
Maatskappy finansiële state en ouditverslag	LU1 **Finansiële rekeningkunde** AS5 Finansiële state en notas AS6 Ouditverslag

VRAAG 4: 60 punte; 35 minute	
Onderwerp van die vraag:	**Leeruitkomste gedek:**
Kontantvloei en vertolking van finansiële state	LU1 **Finansiële rekeningkunde** AS5 Kontantvloeistaat AS5 Ontleed en vertolk LU3 **Bestuur van hulpbronne** AS5 Etiek

VRAAG 5: 40 punte; 25 minute	
Onderwerp van die vraag:	**Leeruitkomste gedek:**
Kontantbegroting	LU2 **Bestuursrekeningkunde** AS3 Ontleed en vertolk LO3 **Bestuur van hulpbronne** AS6 Interne beheer en oudit

VRAAG 6: 55 punte; 35 minute	
Onderwerp van die vraag:	**Leeruitkomste gedek:**
Vaste bates, voorraadwaardasie en interne beheer	LU1 **Finansiële rekeningkunde** AS5 Finansiële state LU3 **Bestuur van hulpbronne** AS3 Vertolk en doen verslag oor bateverkope AS4 Waardeer en bereken voorrade AS5 Etiek AS6 Interne beheer en oudit

VRAAG 1: BEGRIPPE, MAATSKAPPYTRANSAKSIES EN DEBITEUREVERSOENING (35 punte; 20 minute)

1.1 BEGRIPPE

GEVRA:

Kies die korrekte woord(e) uit dié wat tussen hakies gegee word. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommer (1.1.1–1.1.3) in die ANTWOORDEBOEK neer.

1.1.1 Die beginsel wat verklaar dat die finansiële sake van die eienaar apart van die finansiële sake van die besigheid gehou moet word, is die (besigheidentiteitsbeginsel/lopendesaak-beginsel). (2)

1.1.2 In die geval van bankrotskap is die aandeelhouers nie verantwoordelik vir die skuld van die besigheid nie. Dit is as gevolg van (beperkte/onbeperkte) aanspreeklikheid. (2)

1.1.3 In die finansiële state sal debiteure as handels- en ander (ekwiteit/ontvangbare bedrae/betaalbare bedrae) getoon word. (2)

1.2 MAATSKAPPYTRANSAKSIES

GEVRA:

Gebruik die tabel wat verskaf word om die volgende vir elke transaksie te toon:

- Rekening gedebiteer en rekening gekrediteer in die Algemene Grootboek
- Effek op die rekeningkundige vergelyking

Die banksaldo is te alle tye gunstig.

Voorbeeld: Direkteursvergoeding betaal, R145 000.

NR.	REKENING GEDEBITEER	REKENING GEKREDITEER	BEDRAG	B	E	L
bv.	***Direkteurs-vergoeding***	***Bank***	***145 000***	**–**	**–**	***0***

TRANSAKSIES:

1.2.1 Die bedrag wat aan die einde van die vorige finansiële jaar aan SAID verskuldig was vir inkomstebelasting, is betaal, R37 400.

1.2.2 Ontvang R180 000 vir addisionele aandele teen pariwaarde uitgereik.

1.2.3 'n Finale dividend van R55 000 is aan die einde van die huidige finansiële jaar deur die direkteure verklaar. (12)

1.3 **DEBITEUREVERSOENING**

Jy is die interne ouditeur van Rose Boutique. Die Debiteurekontrolerekening en die Debiteurelys vir September 2013 is deur die boekhouer voorberei, maar daar is 'n paar foute en weglatings.

GEVRA:

1.3.1 Toon die regstellings aan wat in die Debiteurekontrolerekening in die Algemene Grootboek gedoen moet word, deur die bedrae te toon met:

+ vir toename; **–** vir afname OF skryf 'geen verandering nie'. (7)

1.3.2 Berei die korrekte Debiteurelys op 30 September 2013 voor.

Toon bewerkings met die toepaslike bedrae tussen hakies om deelpunte te verdien. (10)

INLIGTING:

1. **Vooraansuiweringsyfers op 30 September 2013**

	R
Debiteurekontrolerekening-saldo	20 100
Debiteurelystotaal uit Debiteuregrootboek	19 900

2. **Debiteurelys op 30 September 2013**

	Debiet	Krediet
T Stoffels	3 800	
E Khune	7 400	
S Mashele		1 900
M Devnarain	10 600	
	21 800	1 900

3. **Foute en weglatings:**

A Die totaal van die Debiteurejoernaal is met R1 800 te veel opgetel.

B Rente van R200 moet op die agterstallige rekening van E Khune gehef word.

C 'n Bedrag van R3 200 ontvang van T Stoffels, is foutief in die Kontantontvangstejoernaal as R2 300 aangeteken en as sodanig oorgeboek na die Debiteuregrootboek en die Algemene Grootboek.

D Goedere teruggestuur deur M Devnarain, R800, is na die verkeerde kant van sy rekening in die Debiteuregrootboek oorgeboek.

E Geen inskrywing is gemaak van 'n faktuur wat aan S Mashele uitgereik is nie, R1 400.

35

VRAAG 2: VERVAARDIGING (35 punte; 20 minute)

2.1 KOSTEREKENINGE

GEVRA:

Kies 'n kostekategorie uit KOLOM B wat by 'n beskrywing in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommer (2.1.1–2.1.4) in die ANTWOORDEBOEK neer.

KOLOM A	KOLOM B
2.1.1 Grondstowwe in die fabriek gebruik	A direkte-arbeidskoste
2.1.2 Advertensie-uitgawes	B fabrieksbokoste
2.1.3 Kantoortelefoonrekening	C verkoops- en verspreidingskoste
2.1.4 Salaris van die fabrieksvoorman	D administrasiekoste
	E direktemateriaalkoste

(4 x 2) (8)

2.2 PROTEA VERVAARDIGERS

Protea Vervaardigers is 'n besigheid wat een styl uniforms (oorpakke) maak. Die finansiële jaar eindig op 31 Augustus 2013.

GEVRA:

2.2.1 Verskaf die ontbrekende syfers in die:

- Produksiekostestaat (8)
- Nota vir die Fabrieksbokoste (5)

2.2.2 Die interne ouditeur is nie tevrede met die direkte-arbeidskoste vir die jaar nie.

- Verduidelik die probleem met betrekking tot die direkte-arbeidskoste en haal syfers aan om jou verduideliking te ondersteun. (3)
- Gee TWEE moontlike oplossings vir hierdie probleem. (4)

INLIGTING:

1. **Produksiekostestaat vir die jaar geëindig 31 Augustus 2013**

Direktemateriaalkoste	?
Direkte-arbeidskoste	**985 600**
Primêre koste	?
Fabrieksbokoste	**94 980**
Totale vervaardigingskoste	?
Goedere-in-bewerking (1 September 2012)	**12 420**
	?
Goedere-in-bewerking (31 Augustus 2013)	?
Koste van produksie van klaarprodukte	?

2. **Direktemateriaalkoste**

Materiaal is van die stoorkamer na die fabriek uitgereik met gebruik van die **geweegdegemiddelde**-metode.

	Hoeveelheid (meter)	**Koste per meter**	**Totale koste**
Voorraad op 1 September 2012	10 000 m	R 9,00	R 90 000
Aankope van materiaal	30 000 m	12,00	360 000
	40 000 m		450 000
Uitgereik aan fabriek	28 000 m	?	?
Voorraad op 31 Augustus 2013	12 000 m	?	?

3. **Direkte-arbeidskoste**

	Ure	**Tarief**	**Werkers**	**Totaal**
Normale tyd	1 200	R32,00	10	R384 000
Oortyd	880	R64,00	10	R563 200
Werkgewersbydraes				R 38 400
				R985 600

Inligting 4 op volgende bladsy.

4. **Verdeling van koste-items**

Verwys na die betrokke kostestate op die volgende bladsy.

4.1 Fabriekhuur word gedeel deur die fabriek-, verkope- en administrasie-afdeling in die verhouding 5 : 2 : 1.

4.2 75% van die water-en-elektrisiteit-uitgawe moet aan die fabriek toegedeel word en die res is 'n administratiewe uitgawe.

5. **Fabrieksbokoste**

Indirekte materiaal	7 360
Indirekte arbeid	22 230
Waardevermindering van fabrieksaanleg	8 630
Huuruitgawe	?
Water en elektrisiteit	?
Diverse uitgawes	?
	94 980

6. **Administrasiekoste**

Huuruitgawe	6 600
Versekering	8 860
Water en elektrisiteit	6 840
Skryfbehoeftes	3 440
Diverse uitgawes	24 560
	50 300

7. **Produksie en verkope**

21 400 oorpakke is gedurende die finansiële jaar vervaardig en verkoop. Die koste van produksie van klaarprodukte was R65,00 per eenheid.

2.3 **SALLY SE SKRYFBEHOEFTESAKKE**

Sally Venter maak materiaalskryfbehoeftesakke wat sy aan leerders verkoop.

GEVRA:

2.3.1 Bereken die getal eenhede wat Sally moes vervaardig om in 2013 gelyk te breek. (4)

2.3.2 Lewer kommentaar op die getal sakke wat sy vervaardig. Haal syfers of finansiële aanwysers aan om jou antwoord te staaf. Verwys na die berekening van die gelykbreekpunt in jou antwoord. (3)

INLIGTING:

1. Gedurende die jaar is 12 860 eenhede vervaardig en verkoop.

2. Die verkoopprys per eenheid was R30,00.

3.

Veranderlike en vaste koste:	**2013**		**2012**
Veranderlike koste:	**TOTAAL**	**PER EENHEID**	**PER EENHEID**
Direkte materiaal	R128 600	R10,00	R12,20
Direkte arbeid	102 880	8,00	7,00
Verkope en verspreiding	51 440	4,00	3,80
	R282 920	**R22,00**	**R23,00**
Vaste koste:			
Fabrieksbokoste	R77 160	R6,00	
Administrasie	19 290	1,50	
	R96 450	**R7,50**	

35

VRAAG 3: MAATSKAPPY FINANSIËLE STATE EN OUDITVERSLAG
(75 punte; 45 minute)

3.1 Gee EEN woord/term vir elk van die volgende beskrywings deur 'n woord/term uit die lys hieronder te kies. Skryf slegs die woord/term langs die vraagnommer (3.1.1–3.1.4) in die ANTWOORDEBOEK neer.

bedryfsbate; niebedryfsbate; inkomste; uitgawe; bedryfslas; niebedryfslas

3.1.1 Wins met die verkoop van 'n bate is 'n ...

3.1.2 Die gedeelte van 'n lening wat binne 'n jaar betaal moet word, is 'n ...

3.1.3 Verbruiksgoedere voorhande is 'n ...

3.1.4 Rente op 'n bankoortrekking is 'n ... (8)

3.2 **SELATI BEPERK**

Jy word voorsien van inligting vir die finansiële jaar geëindig 30 Junie 2013.

GEVRA:

3.2.1 Voltooi die Inkomstestaat. (54)

3.2.2 Stel die nota op vir Behoue Inkomste. (7)

INLIGTING:

UITTREKSEL UIT DIE PROEFBALANS OP 30 JUNIE 2013:

Balansstaatrekeninge-afdeling	**R**
Gewone aandelekapitaal (R2 pariwaarde)	4 500 000
Aandelepremie	790 000
Behoue inkomste (1 Julie 2012)	735 000
Handelsvoorraad	1 534 000
Debiteurekontrole	521 300
Voorsiening vir oninbare skuld	22 000
Krediteurekontrole	786 800
Lening: Puma Bank	630 000
Bank (Dt)	129 400
SAID: Inkomstebelasting (Dt)	260 000
Pensioenfonds	15 800
Werkloosheidsversekeringsfonds (WVF)	2 300
Vaste deposito: Sharp Bank	450 000

Nominalerekeninge-afdeling	R
Verkope	?
Koste van verkope	8 200 000
Salarisse en lone	788 000
Direkteursvergoeding	1 840 000
Ouditeursfooie	88 000
Werkgewersbydrae (Pensioen en WVF)	81 000
Bankkoste	31 000
Diverse uitgawes	89 730
Oninbare skuld	12 100
Huurinkomste	69 160
Rente op vaste deposito	27 000
Herstelwerk en instandhouding	125 600
Verpakkingsmateriaal	43 900
Gewone aandeledividende (tussentyds)	?

AANSUIWERINGS EN ADDISIONELE INLIGTING:

1. Nog R7 500 is aan die ouditeure verskuldig.

2. Goedere word teen 'n 60%-winsopslag op kosprys verkoop. Die maatskappy het kontantafslaguitverkopings gedurende die jaar gehou om van oortollige voorraad ontslae te raak. Die totale handelskortings toegestaan aan die klante was R702 000.

3. Verpakkingsmateriaal ter waarde van R41 000 is gedurende die jaar, geëindig 30 Junie 2013, gebruik.

4. Rente op die bankoortrekking, R2 800, is by die bankkoste ingesluit.

5. Geen inskrywings is gemaak vir voorraad wat aan die begin van Junie 2013 gesteel is nie. Die versekeringsmaatskappy het Selati Bpk. ingelig dat hulle R32 000 in die besigheid se bankrekening inbetaal het met betrekking tot die versekeringseis. Selati Bpk. dra 20% van enige voorraadverlies.

6. 'n Fisiese voorraadopname op 30 Junie 2013 het getoon dat voorraad ter waarde van R1 475 500 voorhande is.

7. 'n Bedrag van R1 700, ontvang van M Mpoani, is gedurende Junie 2013 na die Debiteurekontrolerekening gekrediteer. Die rekening van M Mpoani is gedurende Mei 2013 as oninbaar afgeskryf.

   Die voorsiening vir oninbare skulde moet na 4% van uitstaande debiteure aangesuiwer word.

Aansuiwering 8 op volgende bladsy.

8. Een werknemer is uit die Salarisjoernaal van Junie 2013 weggelaat. Sy salarisbesonderhede is:

Aftrekkings	Werkgewersbydrae	Netto salaris
2 020	1 610	4 980

9. R105 000 is aan EZ Bouers betaal vir die oprigting van 'n stoorkamer (R80 000) en herstelwerk aan die plaveisel (R25 000). Die totale bedrag is verkeerdelik na Grond en Geboue gedebiteer.

10. Die leningstaat van Puma Bank op 30 Junie 2013 het getoon:

Saldo aan begin van finansiële jaar	R1 470 000
Terugbetalings gedurende die jaar	840 000
Rente gekapitaliseer	?
Saldo aan einde van finansiële jaar	750 000

11. Huurinkomste vir Julie 2013 is reeds ontvang. Die maandelikse huur is met 10% op 1 Mei 2013 verhoog.

12. Waardevermindering is die ontbrekende syfer in die Inkomstestaat.

13. **Netto wins en belasting:**

- Nadat alle aansuiwerings in berekening geneem is, is die **korrekte** netto wins na belasting R588 000.
- Die inkomstebelastingkoers is 30% van netto wins voor belasting.

14. **Aandele en dividende:**

- Tussentydse dividende van 14 sent per aandeel is verklaar en betaal op 31 Desember 2012.
- 250 000 aandele is op 1 Januarie 2013 uitgereik. Dit is behoorlik geboekstaaf.
- Finale dividende van 10 sent per aandeel is op 30 Junie 2013 verklaar.

3.3 **OUDITEURSVERSLAG**

UITTREKSEL UIT DIE VERSLAG VAN DIE ONAFHANKLIKE OUDITEURE

Ons het die jaarlikse finansiële state van Selati Bpk. vir die jaar geëindig 30 Junie 2013 geoudit. Hierdie finansiële state is die verantwoordelikheid van die maatskappy se direkteure.

Basis vir Weerhouding van Mening
Gedurende die verloop van die oudit het ons vasgestel dat bonusse ten bedrae van R1,5 m. wat aan direkteure betaal is, nie deur die Vergoedingskomitee goedgekeur is nie. Verder was daar ook geen dokumentasie beskikbaar vir diverse uitgawes van R75 000 nie.

Ouditmening
As gevolg van die belangrikheid van die aangeleentheid hierbo beskryf, kon ons nie genoegsame ouditbewyse vind om 'n basis vir 'n ouditmening te verskaf nie. Gevolglik spreek ons nie 'n mening uit oor die finansiële state van Selati Bpk. vir die jaar geëindig 30 Junie 2013 nie.

Morley en Vennote, Geoktrooieerde Rekenmeesters (SA)

GEVRA:

As 'n aandeelhouer, hoekom sou jy oor hierdie ouditeursverslag bekommerd wees? Verduidelik. Noem DRIE punte. (6)

75

VRAAG 4: KONTANTVLOEI EN VERTOLKING VAN FINANSIËLE STATE
(60 punte; 35 minute)

Jy word voorsien van inligting vir die finansiële jaar geëindig 28 Februarie 2013 vir Jumbo Cellphones Bpk., 'n publieke maatskappy wat op die JSE genoteer is.

GEVRA:

4.1 Verwys na Inligting 8 hieronder met betrekking tot die spesiale programme wat saam met die finansiële state in die jaarverslag gepubliseer word.

4.1.1 Hoekom sou die direkteure geld aan hierdie programme wou spandeer? Verduidelik die hoofvoordeel van ELKE program vir die maatskappy. (4)

4.1.2 Behalwe die punte hierbo genoem, hoekom sal die direkteure die programme in die jaarverslag wil noem? Verduidelik. (2)

4.2 Verskaf die ontbrekende syfers aangedui deur **A** tot **F** in die Kontantvloeistaat. Toon bewerkings om deelpunte te verdien. (15)

4.3 Bereken die finansiële aanwysers hieronder vir die finansiële jaar geëindig 28 Februarie 2013. Toon alle bewerkings om deelpunte te verdien.

4.3.1 Persentasie netto wins na belasting op verkope (3)

4.3.2 Verdienste per aandeel (3)

4.3.3 Skuld-ekwiteit-verhouding (3)

4.3.4 Opbrengs op gemiddelde aandeelhouersbelang (OOAB) (5)

4.4 Die direkteure is van mening dat die bedryfsdoeltreffendheid van die maatskappy verbeter het. Haal aan en verduidelik TWEE finansiële aanwysers (met syfers) om hulle mening te staaf. (4)

4.5 Die aandeelhouers is gelukkig met hulle opbrengs, verdienste en dividende. Haal DRIE finansiële aanwysers (met syfers) aan en verduidelik dit om hulle mening te staaf. (6)

4.6 Nuwe aandele is aan die begin van die finansiële jaar teen R9,00 elk uitgereik. As 'n bestaande aandeelhouer, sou jy tevrede wees met hierdie uitreikprys? Haal TWEE finansiële aanwysers (met syfers) aan om jou mening te verduidelik. (5)

4.7 'n Groot leningterugbetaling is gedoen. Lewer kommentaar daarop of dit 'n goeie idee was of nie. Haal TWEE finansiële aanwysers (met syfers) aan om jou kommentaar te staaf. (4)

4.8 Behalwe die dividende en die lening, watter ander groot besluite deur die direkteure word in die Kontantvloeistaat gereflekteer? Noem TWEE groot besluite en haal die betrokke syfers aan. Verduidelik ook hoe ELK van hierdie besluite in die toekoms tot voordeel van die maatskappy kan wees. (6)

INLIGTING:

1. Die maatskappy het 'n gemagtigde aandelekapitaal van 4 000 000 gewone aandele (pariwaarde R5,00 elk).

2. Inligting geneem uit die 2013-Inkomstestaat:

Verkope	6 200 000
Waardevermindering	120 000
Rente op lening	168 000
Netto wins voor belasting	1 200 000
Netto wins na belasting	840 000

3. Inligting geneem uit die Balansstaat:

	2013	2012
Vaste Bates (drawaarde)	7 125 000	6 931 000
Bedryfsbates	575 000	419 000
Voorrade	135 000	80 000
Rekeninge ontvangbaar	362 000	328 000
SAID (Inkomstebelasting)	-	9 000
Kontant en kontantekwivalente	78 000	2 000
TOTALE BATES	7 700 000	7 350 000
Aandeelhouersbelang	5 285 000	4 000 000
Gewone aandelekapitaal (pariwaarde R5)	3 500 000	3 000 000
Aandelepremie	1 200 000	800 000
Behoue inkomste	585 000	200 000
Niebedryfslaste: Venus Bank (8% p.j.)	2 100 000	2 800 000
Bedryfslaste	315 000	550 000
Rekeninge betaalbaar	112 000	158 000
SAID (Inkomstebelasting)	28 000	-
Aandeelhouers vir dividende	175 000	210 000
Bankoortrekking	-	182 000
TOTALE EKWITEIT EN LASTE	7 700 000	7 350 000

4. Nuwe aandele is op 1 Maart 2012 teen R9,00 elk uitgereik.

5. 'n Tussentydse dividend van R280 000 is op 30 Junie 2012 betaal.

Inligting 6 op volgende bladsy.

6. Die volgende finansiële aanwysers is vir die afgelope twee jaar bereken:

	2013	2012
Netto wins na belasting op verkope	?	11,3%
Bedryfsuitgawes op verkope	25%	32%
Bedryfswins op verkope	22%	15,8%
Opbrengs op gemiddelde aandeelhouersbelang (OOAB)	?	15,2%
Verdienste per aandeel (VPA)	?	90 sent
Dividende per aandeel (DPA)	65 sent	82 sent
Opbrengs op gemiddelde kapitaal aangewend (OOTKA)	19,3%	15,2%
Skuld-ekwiteit-verhouding	?	0,7 : 1
Rentekoers op geleende geld	8%	8%
Netto batewaarde per aandeel (NBW)	755 sent	667 sent
Markwaarde per aandeel	840 sent	820 sent

7. **KONTANTVLOEISTAAT VIR JAAR GEËINDIG 28 FEBRUARIE 2013**

KONTANTGEVOLGE VAN BEDRYFSAKTIWITEITE	
Kontant gegenereer uit bedryfsaktiwiteite	
Rente betaal	(168 000)
Inkomstebelasting betaal	**A**
Dividende betaal	**B**
KONTANTGEVOLGE VAN BELEGGINGSAKTIWITEITE	(314 000)
Vaste bates aangekoop	(400 000)
Opbrengs uit verkoop van vaste bates	86 000
KONTANTGEVOLGE VAN FINANSIERINGSAKTIWITEITE	
Opbrengste van aandele uitgereik	**C**
Toename/Afname in lenings	**D**
NETTO VERANDERING IN KONTANT EN -EKWIVALENTE	**E**
Kontant en kontantekwivalente aan begin van jaar	**F**
Kontant en kontantekwivalente aan einde van jaar	78 000

8. Die gepubliseerde jaarverslag het getoon dat die maatskappy geld aan die volgende spesiale programme gespandeer het.

Program A:
Skenking van R200 000 aan die plaaslike buurtwagkomitee om misdaad te bekamp

Program B:
Personeelopleiding ten bedrae van R200 000

60

LAAT HIERDIE BLADSY BLANKO

VRAAG 5: KONTANTBEGROTING (40 punte; 25 minute)

Jy word voorsien van die Debiteure-invorderingskedule en 'n uittreksel uit die Kontantbegroting van Leboni Handelaars vir die drie maande geëindig 31 Maart 2014. Die eienaar is Peter Leboni.

GEVRA:

5.1 Voltooi die volgende sinne deur die ontbrekende woord(e) in te vul. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommer (5.1.1–5.1.3) in die ANTWOORDEBOEK neer.

5.1.1 Die hoofdoel met die opstel van die Kontantbegroting is ... (2)

5.1.2 EEN item in die Kontantbegroting wat nie in die Geprojekteerde Inkomstestaat sal verskyn nie, is ... (2)

5.1.3 EEN item wat in 'n Geprojekteerde Inkomstestaat, maar nie in 'n Kontantbegroting sal verskyn nie, is ... (2)

5.2 Verwys na Inligting 1 tot 7 hieronder. Bereken die ontbrekende syfers in die Debiteure-invorderingskedule en die Kontantbegroting aangedui deur **A** tot **H**. (22)

5.3 Verduidelik wat jy aan die einde van November aan Peter sal sê oor elk van die volgende items, en gee EEN punt van advies in ELKE geval:

NOVEMBER 2013	BEGROOT	WERKLIK
Telefoon	R1 000	R5 500
Diverse uitgawes	R3 000	R3 000
Huurinkomste	R6 500	R3 000

(6)

5.4 Om verkope en die getal kliënte te verhoog, is Peter van plan om te adverteer dat die kredietperk vir al sy kredietkliënte tot R35 000 verhoog sal word en dat nuwe kliënte welkom is om gedurende April rekeninge oop te maak.

Gee DRIE punte van advies aan Peter in hierdie verband. (6)

INLIGTING:

1. **Verkope, aankope en koste van verkope:**

- Totale verwagte verkope:

2014		
Januarie	**Februarie**	**Maart**
R500 000	R350 000	R300 000

- 60% van verkope is op krediet, die res is vir kontant.
- Die besigheid gebruik altyd 'n winsopslag van 100% op kosprys.
- Voorraad word maandeliks vervang.
- 20% van alle aankope is vir kontant, die res is op krediet.
- Krediteure word TWEE maande na die aankoop van voorraad betaal.

2. **Debiteure-invordering:**

Die kredietperk vir elke debiteur is R25 000. In die verlede het debiteure hulle rekeninge soos volg vereffen. Leboni Handelaars stel sy begroting op hierdie basis op:

- 20% van debiteure betaal rekeninge in die maand van verkope om 'n 5%-korting te ontvang.
- 30% betaal in die 1ste maand na die verkoopsmaand (30 dae).
- 40% betaal in die 2de maand (60 dae).
- 10% word in die 3de maand afgeskryf.

3. **Debiteure-invorderingskedule:**

		Krediet-verkope	2014 Januarie	Februarie	Maart
		R	R	R	R
Werklike	November	345 000	138 000		
	Desember	480 000	144 000	192 000	
Verwagte	Januarie	300 000	57 000	90 000	**A**
	Februarie	210 000		39 900	63 000
	Maart	180 000			**B**
			339 000	321 900	**C**

4. **Uittreksel uit die Kontantbegroting:**

	2014 Januarie	Februarie	Maart
	R	R	R
ONTVANGSTE:			
Kontantverkope	200 000	**D**	120 000
Ontvangste van debiteure	339 000	321 900	**C**
Huurinkomste			
Lening van KZ Bank (12%)	400 000		
BETALINGS:			
Kontantaankope	50 000	35 000	30 000
Betalings aan krediteure	320 000	320 000	**E**
Rente op lening		4 000	**F**
Terugbetaling van lening		40 000	40 000
Lone	32 500	22 048	**G**
Advertensies	**H**	6 758	6 758
Diverse uitgawes			
Kontantsaldo aan einde van maand	350 000	200 000	(50 000)

5. **Lening en rente op lening:**

Die rente op die lening en die maandelikse leningpaaiemente is betaalbaar aan die einde van elke maand. Rente word nie gekapitaliseer nie.

6. **Lone:**

- In Januarie sal die besigheid vyf werknemers hê wat elk 'n weeklikse loon van R1 300 verdien.
- Al die werknemers word op Vrydae hulle lone betaal. Daar is vyf Vrydae in Januarie en vier Vrydae in Februarie en Maart 2014.
- Een werknemer sal op 31 Januarie 2014 bedank en die ander werknemers sal op hierdie datum 'n 6%-verhoging ontvang.
- Die besigheid beplan om nog twee personeellede teen dieselfde weeklikse loon as die ander op 1 Maart 2014 aan te stel.

7. **Advertensies:**

Die advertensiebegroting sal met 9% verhoog word met ingang van 1 Februarie 2014.

40

VRAAG 6: VASTE BATES, VOORRAADWAARDASIE EN INTERNE BEHEER
(55 punte; 35 minute)

6.1 **VASTE BATES**

Jy word voorsien van besonderhede oor die vaste bates van Ulwazi Bpk. Die finansiële jaar eindig op 31 Maart 2013.

GEVRA:

6.1.1 Bereken die ontbrekende syfers aangedui deur **A**, **B** en **C** in die Vastebatenota hieronder. (9)

6.1.2 Stel die Bateverkoperekening op vir die rekenaar wat op 31 Januarie 2013 verkoop is. (11)

6.1.3 Jy is die interne ouditeur. Noem TWEE bekommernisse wat jy in verband met die vaste bates teenoor die direksie sal uitspreek. Verduidelik in ELKE geval waarom jy bekommerd is. (4)

INLIGTING:

1. **Vastebatenota:**

	Grond en Geboue	Toerusting	Voertuie
Drawaarde (**1 April 2012**)	**3 000 000**	**184 000**	**560 000**
Kosprys	3 000 000	258 000	780 000
Opgehoopte waardevermindering	(-)		(220 000)
Bewegings:			
Toevoegings (kosprys)			360 000
Verkope (drawaarde)	**A**		
Waardevermindering			**B**
Drawaarde (**31 March 2013**)	**2 100 000**		
Kosprys	2 100 000	240 000	1 140 000
Opgehoopte waardevermindering	(-)		**C**

2. Onbenutte grond is teen kosprys vir kontant verkoop om die kontantvloeiprobleme op te los. Hierdie eiendom is deur Pedoma (Edms.) Bpk. aangekoop. Die meerderheidsaandeelhouer in hierdie maatskappy is Betty Benson, die HUB se vrou.

Inligting 3 op volgende bladsy.

3. 'n Rekenaar (toerusting) is op 31 Januarie 2013 aan die HUB, Ben Benson, vir R800 kontant verkoop.

VASTEBATEREGISTER			**E22189**
Item:	IT3-skootrekenaar		
Kosprys:	R18 000		
Datum aangekoop:	1 Oktober 2010		
Waardeverminderingskoers:	25% p.j. op kosprys		
	WAARDE-VERMINDERING	**OPGEHOOPTE WAARDE-VERMINDERING**	**DRA-WAARDE**
31 Maart 2011	R2 250	R2 250	R15 750
31 Maart 2012	R4 500	R6 750	R11 250
31 Januarie 2013	?	?	?

4. 'n Nuwe voertuig wat R360 000 gekos het, is op 30 Junie 2012 aangekoop.

5. Waardevermindering op Voertuie word teen 20% p.j. op die verminderendesaldo-metode afgeskryf.

6.2 VOORRAADWAARDASIE EN INTERNE BEHEER

Jy word voorsien van inligting met betrekking tot Fast Save Handelaars, waarvan Mohammed Khan die eienaar is. Die besigheid verkoop skoolhemde. Hulle finansiële jaar eindig op 31 Julie 2013. Die besigheid gebruik die EIEU (eerste in, eerste uit) -metode om voorraad te waardeer. Die periodieke voorraadstelsel word gebruik.

6.2.1 Bereken die waarde van eindvoorraad volgens die EIEU-metode op 31 Julie 2013. (7)

6.2.2 Bereken:

- Winsopslagpersentasie (%) behaal op kosprys (4)
- Voorraadhoudingstydperk (gebruik gemiddelde voorraad in jou berekening) (4)

6.2.3 Die besigheid mik na 'n 30%-winsopslag op kosprys.

As die interne ouditeur, wat sou jy ondersoek? Verduidelik. Noem TWEE punte. (4)

6.2.4 Die voorraadhoudingstydperk was 30 dae vir 2012.

Behoort Mohammed tevrede te wees met die voorraadhoudingstydperk vir 2013? Verduidelik. (3)

INLIGTING:

1. **Verkope en koste van verkope vir die jaar:**

	TOTAAL
Verkope (3 600 hemde teen R140 elk)	R504 000
Koste van verkope	R415 500

2. **Voorraad hemde:**

	GETAL EENHEDE	**PRYS PER EENHEID**	**TOTAAL**
1 Augustus 2012	600	R80	R48 000
31 Julie 2013	970	?	?

3. **Aankope en terugsendings:**

	GETAL EENHEDE	**PRYS PER EENHEID**	**TOTAAL**
Aankope:			
12 Oktober 2012	750	R110	R82 500
18 Desember 2012	1 900	R130	R247 000
6 Maart 2013	680	R100	R68 000
24 Junie 2013	880	R120	R105 600
	4 210		R503 100
Terugsendings:			
7 Maart 2013	(60)	R100	(R6 000)
24 Junie 2013	(150)	R120	(R18 000)
NETTO TOTAAL	**4 000**		**R479 100**

6.3 Sien volgende bladsy.

6.3 **INTERNE BEHEER**

Sizwe Sibiya is die eienaar van drie drukkerswinkels wat elk deur 'n ander persoon bestuur word. Elke winkel het een hoëkapasiteit-drukker wat ontwerp is om 50 000 kopieë per maand te druk. Hulle vra R1,20 per kopie.

GEVRA:

Identifiseer EEN probleem met betrekking tot elke winkel, deur syfers aan te haal by die identifisering van elke probleem. In ELKE geval, gee vir Sizwe raad oor hoe om die probleem op te los.

INLIGTING VIR OKTOBER 2013:

	WINKEL 1	**WINKEL 2**	**WINKEL 3**
Datum van aankoop van drukker	2007	2011	2012
Naam van bestuurder	Thandeka	Dludlu	Sipho
Kosprys van drukker	R30 000	R50 000	R70 000
Opgehoopte waardevermindering	R29 999	R20 000	R14 000
Getal kopieë gedruk en verkoop	70 000	50 000	20 000
Getal bedorwe kopieë	965	5 870	180
Kontant van klante gedeponeer	R66 000	R60 000	R24 000
Ink en ander verbruiksgoedere gebruik	R14 800	R19 500	R4 400
Herstel en instandhouding	R4 000	R1 400	R200
Ander maandelikse bedryfsuitgawes	R17 000	R17 000	R17 000

(9)

55

TOTAAL: 300

Kopiereg voorbehou